

Asia: Mustasuo-Tynnyrikorven tuuli- ja aurinkovoimahankkeen YVA-ohjelma (Oulu, Utajärvi)
(POPELY/2595/2023)

Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus
kirjaamo.pohjois-pohjanmaa@ely-keskus.fi

Lausunto

1 Johdanto

Tuulialfa Oy suunnittelee 104 voimalan tuulivoimapuiston ja aurinkovoimapuiston (280 ha) rakentamista Ylikiimingin itäosaan ja Utajärven luoteisosaan. Hankealueen koko on n. 110 km². Hanke suunnitellaan liitettäväksi sähköverkkoon esisuunnitteluvaiheessa olevan Aittovaara-Pyhänselkä-voimajohdon (100+110 kV) kautta.

2 Lausunto

Pyydettyä lausuntonaan Luonnonvarakeskus esittää seuraavan.

Lausunnossaan Luke keskittyy Metsästyslaissa (28.6.1993/615) 5 § (13.7.2018/555) lueteltuihin riistalajeihin.

Luke näkee puutteena, että tämän mittakaavan hankkeessa tarkastellaan vain kahta vaihtoehtoa, joiden välillä ei ole merkittävää eroa (VE1: 110 voimalaa vs. VE2: 90 voimalaa).

Hankealueelle on toteutettu maastokaudella 2023 lumijälkilaskenta, pesimälinnustoselvitys ja kanaintujen soidinpaikkaselvitys. Soidinpaikkaselvityksessä maastokäynnit (6 päivää) on kohdennettu karttatarkastelun perusteella valituille potentiaalisille soidinalueille.

Luontoselvityksissä ei tulisi jättää kartoittamatta tavanomaisia metsäkohteita, jotta kokonaiskuva alueen linnustosta, kuten metsäkanalinnuista, ei jäisi erityiskohteiden varaan. Hankealueelta saattaa jäädä tällöin laajoja alueita kartoittamatta. Linnustokartoitusten osalta Luke huomauttaa myös, että kanalinnuilla on voimakkaat vuosien väliset vaihtelut kannansuuruudessa, joten laskentojen toteuttaminen vain yhtenä vuonna saattaa antaa väärän kuvan alueen merkityksestä lisääntymisympäristönä. Yhden vuoden aineisto on altis satunnaisvaihtelulle. Tällöin tulosten tulkinnassa ja johtopäätöksissä on syytä olla varovainen.

Kanaintujen osalta on hyvä huomioida, että pienetkin soittimet voivat olla merkittäviä paikalliselle poikastuotannolle. Lisäksi koppeloiden pesimädispersaali soidinten ympärillä määrittää paikallisesti alueen metsokannan, ei pelkästään soivien koiraiden määrä yhdellä soidinalueella. Soidinselvitysten tulokset ovat tärkeitä ja ne tulee ottaa huomioon voimaloiden sijoittelussa.

YVA-ohjelmassa kerrotaan, että hankealueella voi esiintyä kaikkia neljää suurpetolajia. Ilveksestä ei alueen läheisyydessä ole tehty havaintoja ohjelman mukaan. Hankealueelta ja/tai sen läheisyydestä on kuitenkin myös ilveshavaintoja (luonnonvaratieto.luke.fi). Direktiivilajeista alueen läheisyydessä tehdään myös metsäpeurasta havaintoja.

Lumijälkilaskennassa mm. suurpetojen, saukon ja hirvieläinten jälkiä kartoitettiin hiihtämällä hankealueen tieverkostoa. Hankealueelle toteutettiin kaksi riistakolmiota 16.3. ja saukon esiintymistä selvitettiin 22.3. Luke huomauttaa, että alueen merkitystä suurpetojen ja suden lisääntymis- ja levähdysalueina, ei voida näiden selvitysten avulla määrittää.

Saukkojen inventointi tulisi toteuttaa kulkemalla alueen vesistöjen rannat kauttaaltaan läpi. Saukon osalta vaikutuksia pohtiessa kannattaa huomioida, että lisääntymistuloksen kannalta keskeisin tekijä on talvella sulana pysyvien saalistuspaikkojen saatavuus elinpiirillä. Jos talvinen ruokailualue hävitetään, lisääntymistä ei voi tapahtua ja myös lisääntymispaikka häviää. Liikenne on myös saukolle uhka, joten hankkeen myötä lisääntyvä liikenne ja tieverkosto saattavat vaikuttaa lajin menestykseen.

Hankealueelle ja sen läheisyyteen sijoittuu Natura-alueita. Hankkeessa tulee kiinnittää erityistä huomiota Natura-verkoston yhteyksien säilyttämiseen. Natura2000 alueiden läheisyyteen sijoittuvassa tuulivoimarakentamisessa on kiinnitettävä erityistä huomiota sellaisiin herkkiin lajeihin, joiden tilankäyttö on laajaa ja/tai joiden laadukkaista elinympäristöistä on Suomessa puute. Myös mahdollinen Natura-alueisiin kohdistuva meluhäiriö tulee huomioida selostusvaiheessa.

Luke näkee, että tämän hankkeen YVA-selostuksessa tulee osoittaa erityistä painoarvoa ympärillä sijaitsevien tuulivoimahankkeiden yhteisvaikutuksiin. Luke huomauttaa myös, että osalla lajeista mahdollinen vaikutusalue (yhteisvaikutukset) saattaa olla hyvin laaja. Tilanne on tällainen, kun samoille reviireille ja lajin esiintymisalueille (esim. susi, ahma, metsäpeura) suunnitellaan useita tuulivoimahankkeita. Selostuksessa tulee keskittyä myös pitkän aikavälin vaikutuksiin. Tutkimustietoa teollisesta rakentamisesta on olemassa ja koska tuulivoimaa rakennetaan pitkällä tähtäimellä, vuosikymmeniksi, tulee vaikutukset huomioida myös pitkällä tähtäimellä. Tulevassa vaikutusten arvioinnissa on tärkeää tuoda esille myös aurinkopaneeleiden ja muiden tuulivoima- ja maankäyttöhankkeiden yhteisvaikutukset riistalajien, porojen ja metsästyksen osalta.

Aurinkovoimalan osalta hankealue on kokonaisuudessaan laaja alue, jossa tilaa ja siten eläinten liikkumista rajataan aidoin. Aurinkovoimalat lisäävät alueen pirstoutuneisuutta ja muutokset ovat pitkäaikaisia. Aurinkovoimaloiden vaikutuksia eläimistöön ei vielä tunneta hyvin, mutta voimaloilla saattaa olla joillekin lajeille muitakin vaikutuksia kuin elinympäristön menetys tai heikentyminen. Näiden elinympäristössä tapahtuvien muutosten lisäksi tulevassa selostuksessa tulee huomioida rakennusajan aiheuttama häiriö ja huoltoteiden käytöstä aiheutuva häiriö myös rakennusvaiheen jälkeen.

Kalaston osalta Luonnonvarakeskus toteaa, että rakennusaikaisten valumavesien hallintaan tulee kiinnittää erityistä huomiota koskien suunnitelma-alueen pienvesiä. Vesistöihin päätynyt kiintoaine liettää uomat ja heikentää elinympäristöjen laatua kalojen lisäksi useiden muiden eliöryhmien (vesihyönteiset, levät, vesikasvit) näkökulmasta muuttaen koko eliöyhteisön rakennetta ja toimintaa. Kiintoaineen poistaminen ja liettyneiden alueiden kunnostaminen ovat työlästä ja osin mahdotonta. Myös poikkeusolosuhteisiin, kuten voimakkaisiin sateisiin tulee valmistautua rakennusaikana vahinkojen estämiseksi.

Lisäksi tulee varmistaa, ettei alueelle tehtävät tiet ja niihin liittyvät ojastot aiheuta pidempiaikaista liettymisvaaraa maa-aineksen huuhtoutumisen myötä. Valumavesien hallinta tulisi olla tehokasta rakennusaikana ja tulee varmistaa, ettei maamassat pääse karkaamaan esim. tien penkoilta vesistöihin myöhemmissäkään vaiheissa.

Mikäli hankealueella tehdään tierumpuja tai muita rakenteita alueen pienvesistöihin, puroihin tai ojiin, tulisi kiinnittää huomiota siihen, että rummut eivät muodosta vaellusesteitä vesieliöstölle. Merkittävää on käyttää riittävän isoja rumpuja, jotka kaivetaan riittävän syväälle. Tierumpuja tai erilaisia vesistöjen ylityksiä työkoneilla tehdessä, esim. sähkönsiirtoa rakennettaessa, pitäisi kiinnittää erityisesti huomiota siihen, että puroille, ojille ja noroille ja niiden rantakasvillisuudelle tehdään mahdollisimman vähän vahinkoa. Rakennusaikainen eroosio ja sen kautta veteen päätyvä kiintoaineen määrän tulee olla mahdollisimman pieni. Ojituksissa (esim. ojat huoltoteiden varsiin) tulee tehdä kunnolliset laskeutusaltaat ja pintavalutuskentät.

Poronhoito

Poronhoitoalueen etelä- ja keskiosissa maankäytön ja siihen sisältyvän tuulivoimarakentamisen suunnittelua ohjaavat muutamat yleiset suunnittelumääräykset ja osin myös poronhoitolaki. Tuulivoimaloiden rakentamista koskee poronhoidon osalta yleinen suunnittelumääräys, joka velvoittaa turvaamaan poronhoitoalueella poronhoidon edellytykset tuulivoimaloita suunniteltaessa ja rakennettaessa. Myös Oulun yleiskaavassa poronhoitoalueelle sijoittuu poronhoitoa koskeva kaavamerkintä ja -määräys, Poronhoitoalue, johon sisältyvän yleisen määräyksen mukaan tämän alueen tarkemmassa suunnittelussa tulee turvata porotalouden toiminta- ja kehittämisedellytykset. Saman määräyksen mukaan turvetuotantoa suunniteltaessa on oltava yhteydessä paliskuntiin. Kaavamääräyksen mukaan myös metsänuudistamisessa ja matkailutoimintojen sijoittamisessa on otettava huomioon porotalouden tärkeät kohteet, kuten erotus- ja ruokintapaikat sekä pyyntiaidat. Näiden määräysten ohella poronhoitolain 53 §:n mukaan suunniteltaessa valtion maita koskevia, poronhoidon harjoittamiseen olennaisesti vaikuttavia toimenpiteitä valtion viranomaisen on neuvoteltava asianomaisen paliskunnan edustajien kanssa.

Luke katsoo erittäin tärkeäksi, että näitä vähimmäisvaatimuksiksi katsottavia määräyksiä poronhoidon huomioimisessa sovelletaan ja noudatetaan huolellisesti erilaisten maankäyttöhankkeiden ja myös tuulivoimaloiden suunnittelussa ja rakentamisessa. Luke katsoo samalla, että valtion maiden ulkopuolelle sijoittuvissa hankkeissa edellä mainittuja määräyksiä on myös syytä noudattaa, sillä myös tällaiset hankkeet voivat vaikuttaa poronhoidon toimintaedellytyksiin laajasti ja merkittävästi. Kyseisissä tapauksissa on myös syytä huomioida se, että poronhoitoon sisältyy porojen laidunnusoikeus maan hallinta- ja omistusoikeudesta riippumatta (Poronhoitolaki 3 §).

Hanke sijaitsee Kiimingin ja Pudasjärven paliskuntien alueilla. YVA-ohjelmassa on suunniteltu järjestettäväksi kaksi poronhoitolain 53 §:n mukaista neuvottelua, joista ensimmäinen neuvottelu on pidetty ja toinen on tarkoitus järjestää YVA-selostusvaiheessa. Hankkeeseen on myös perustettu laajempi seurantaryhmä, johon on kutsuttu myös Kiimingin ja Pudasjärven paliskunnat sekä Paliskuntain yhdistys.

Luke katsoo erittäin tärkeäksi, että paliskuntien kanssa järjestettävissä neuvottelutilaisuuksissa kuunnellaan ja kootaan huolellisesti paliskuntien antamaa tietoa hankealueen käytöstä ja merkityksestä poronhoidossa sekä samalla täydennetään ja tarkennetaan poronhoidon paikkatietoaineistoja. Näissä neuvotteluissa tulee myös koota monipuolisesti paliskuntien arviot ja näkemykset siitä, miten hanke sijoittuu poronhoidon toiminnan kannalta ja miten se todennäköisesti vaikuttaa paliskuntien poronhoitoon. Koska paliskunnista vain toinen on osallistunut seurantaryhmän ensimmäiseen kokoukseen, Luke näkee tärkeäksi, että tarpeen vaatiessa paliskuntien kanssa järjestetään myös useampi erillinen neuvottelutilaisuus edellä mainittujen tietojen ja arvioiden kokoamiseksi. Tämän ohella Luke näkee tärkeäksi, että olemassa olevaa tutkimustietoa tuulivoimaloiden ja vastaavan tyyppisten maankäyttöhankkeiden vaikutuksista poronhoitoon hyödynnetään. Luke tuottaa lähivuosina Windlife-hankkeessaan myös uutta tutkimustietoa tuulivoimarakentamisen vaikutuksista poronhoitoon, jota voidaan hyödyntää vaikutusarvioinneissa.

YVA-ohjelmassa on kuvattu lyhyesti hankealueen paliskuntien toimintaa ja esitetty karttina poronhoidon paikkatietoaineistojen perusteella paliskuntien eri vuodenaikoina käyttämiä laidunalueita, porojen laidunkiertoa ja käytössä olevia poronhoidon rakennelmia. Myös hankealueen, sen tuulivoimaloiden ja aurinkovoimalan sekä tiestön sijoittumista poronhoidon toimintaan ja käyttämiin alueisiin nähden on kuvattu kartoilla. Tämän ohella poronhoitoon kohdistuvien vaikutusten arvioinnin tavoitteet, hankkeen mahdolliset vaikutustavat ja vaikutusarvioinnissa käytettävät menetelmät on kuvattu lyhyesti. Poronhoidolle aiheutuvia vaikutuksia koskeva erillisraportti on tarkoitus julkaista YVA-selostuksen liitteenä.

Luke katsoo, että YVA-ohjelmassa poronhoitoon kohdistuvien vaikutusten arvioinnin tavoitteet ja hankkeen mahdolliset vaikutustavat ovat esitetty pääpiirteissään, mutta hankkeen mittasuhteiden ja poronhoidollisen sijoittumisen vuoksi sen mahdolliset vaikutusten poronhoitoon pitäisi huomioida tarkemmin ja kattavammin jo suunniteltaessa ja kuvattaessa YVA-arvioinnin toteuttamista. Luke näkee myös tarpeelliseksi, että tässä kuvauksessa myös poronhoitoon kohdistuvien erilaisten vaikutusten arvioinnissa käytettyjen menetelmien kuvausta tarkennetaan. Tällöin varmistuu se, että poronhoitoon kohdistuva vaikutusarviointi on riittävän kattava, luotettava ja monipuolinen. Tämänhetkisessä kuvauksessa jää osin epäselväksi muun muassa se, miten poronhoitoon eri tavoin kohdistuvat useat todennäköiset tai mahdolliset vaikutukset voidaan käytännössä arvioida tai todentaa riittävän kattavasti ja luotettavasti. Esimerkiksi porojen GPS-seurantapantojen paikannusaineistojen käytön osalta ei kuvata sitä, missä vaiheessa ja millä tavoin pantojen paikannusaineistoja hyödynnetään.

Kokonaisuutena Luke arvioi, että Mustasuo-Tynnyrikorven tuuli- ja aurinkovoimahanke muodostaa mittasuhteidensa ja laajuutensa sekä myös sijoittumisensa perusteella poronhoitoon monin tavoin negatiivisesti vaikuttavan sekä todennäköisesti sitä merkittävästi hankaloittavan tai estävän hankkeen. Hankealue rajauksineen on enimmillään noin 20 km pitkä ja 8 km leveä, ja suunnitellut 90–104 tuulivoimalaa sijoittuvat tasaisena verkostona kyseiselle alueelle. Tämän lisäksi hankealueelle suunnitellun aurinkovoimalan alue muodostaa laajan yhtenäisen alueen, jonne poroja ei todennäköisesti voi päästää.

Kiimingin paliskunnassa hankealue jakaa paliskunnan käytännössä lähes kahteen erilliseen osaan siten, että huomattava osa paliskunnan laitumista jää hankealueen eteläpuolelle. Hankkeen toteutuessa suunnitellusti porot pääsisivät paliskunnan eteläosan laitumille käytännössä vain hankealueen lounaispuolelle sijoittuvaa suhteellisen kapeaa, 2–3 km leveää kaistaa pitkin, elleivät sitten kulje läpi tuulivoimaloiden kattaman, 5–8 km leveän hankealueen. Myös Pudasjärven paliskunnassa hankealue kattaa varsin laajan alueen ja vaikuttaa todennäköisesti monin tavoin kyseisen alueen hyödyntämiseen poronhoidossa. Kaikki tämä korostaa sitä, että hankkeesta poronhoitoon kohdistuvat vaikutukset ovat todennäköisesti Luken arvion mukaan merkittävät ja vaativat kattavan, huolellisen ja luotettavan arvioinnin.

3 Lausunnon tiivistelmä

Luke huomauttaa, että kanalintujen esiintymisen selvittämiseksi suunnittelualueella olisi hyvä tehdä soidinpaikkaselvitykset useampana peräkkäisenä vuotena. Tällöin soidinpaikkaselvitys antaisi paremman kuvan alueen merkityksestä kanalinnuille, kuin yksittäisenä keväänä tehty selvitys. Hankealueella saattaa esiintyä kaikkia neljää suurpetoa. Alueen merkitystä suurpetojen ja suden lisääntymis- ja levähdysalueina, ei voida hankkeessa suunniteltujen selvitysten avulla määrittää. Hanke sijaitsee Kiimingin ja Pudasjärven paliskuntien alueilla. Luke katsoo erittäin tärkeäksi, että paliskuntien kanssa järjestettävissä neuvottelutilaisuuksissa kuunnellaan ja kootaan huolellisesti paliskuntien antamaa tietoa hankealueen käytöstä ja merkityksestä poronhoidossa sekä samalla täydennetään ja tarkennetaan poronhoidon paikkatietoaineistoja. Hanke muodostaa mittasuhteidensa, laajuutensa sekä sijoittumisensa perusteella poronhoitoon monin tavoin negatiivisesti vaikuttavan sekä todennäköisesti sitä merkittävästi hankaloittavan tai estävän hankkeen. Luke näkee tarpeelliseksi, että poronhoitoon kohdistuvien erilaisten vaikutusten arvioinnissa käytettyjen menetelmien kuvausta tarkennetaan selostusvaiheessa. Luke tuottaa lähivuosina Windlife-hankkeessaan myös uutta tutkimustietoa tuulivoimarakentamisen vaikutuksista poronhoitoon, jota voidaan hyödyntää vaikutusarvioinneissa. Kalaston osalta tulee kiinnittää huomiota siihen, että valumavesien hallinta on tehokasta sekä rakennusaikana että esim. aurinkovoimaloiden käytön aikana ja tulee varmistaa, ettei maamassat pääse karkaamaan esim. tien penkoilta vesistöihin myöhemmissäkään vaiheissa. Selostusvaiheessa tulee kiinnittää huomiota erityisesti ympärillä sijaitsevien tuulivoimahankkeiden ja tulevien tuulivoimasuunnitelmien yhteisvaikutuksiin niin riistalajiston kuin poronhoidon osalta laajemmassa mittakaavassa. Lisäksi on tärkeää keskittyä ekologisten yhteyksien säilyttämiseen. Luke huomauttaa myös, että osalla lajeista mahdollinen vaikutusalue (yhteisvaikutukset) saattaa olla hyvin laaja.

Sirpa Thessler

Johtaja, Luonnonvarat

Hyväksytty Luken prosessinhallintajärjestelmässä 13.02.2024 klo 23:02:01.

Lausunnon valmistelija(t):
Saara Kattainen
Jouko Kumpula

Liitteet:

Tiedoksi: